MYANMAR

Sivil koruma ve insan hakları durum değerlendirmesi

Hazırlayan

Security Studies and Rule of Law Association
(SRL Swiss)

Bu rapor, Myanmar'da sivillerin korunması, insan hakları ihlalleri ve Malezya'dan geri göndermelere ilişkin bulguları uluslararası hukuk çerçevesinde incelemektedir.

10 Ekim 2026

Cenevre, İsviçre

www.srlswiss.com • info@srlswiss.com

Özet ve temel sonuçlar

Temmuz–Ekim 2026'da yayımlanan seçilmiş bulgular • Kaynak yayın kesimi: 9 Ekim 2026

SRL Swiss tarafından hazırlanan bu rapor, Myanmar'da sivillerin karşılaştığı şiddet ve yerinden edilme risklerini, insani yardıma erişim sorunlarını ve Malezya'dan geri gönderilen kişilerin durumunu incelemektedir. Bulgular, uluslararası insan hakları hukuku ve insancıl hukuk çerçevesinde değerlendirilerek koruma ve hesap verebilirlik bakımından öncelikli ihtiyaçlar belirlenmektedir.

2025–2026 seçimlerinin ardından Min Aung Hlaing'in Nisan 2026'da cumhurbaşkanı olması, askerî yönetimin yeni bir kurumsal yapıya geçişini ifade etmektedir. Bu dönemde yayımlanan BM ve bağımsız kuruluş raporları, sivillere yönelik hava saldırılarının, keyfî alıkoymaların, işkence ve zorunlu yerinden edilmenin devam ettiğine işaret etmektedir. Siyasi değişimin insan hakları açısından değerlendirilmesinde, bu ihlallerin önlenmesi ve sorumluların hesap vermesi belirleyici önem taşımaktadır. [1, 10, 47, 48, 49]

28 Eylül'de Kyauktaw'daki pazar çevresine düzenlenen ve Reuters'ın Myanmar ordusuna atfettiği hava saldırısında yaklaşık 50 kişinin öldüğü bildirilmiştir. Myanmar Witness'ın görsel incelemesi, aynı olayda en az 33 kişinin yaşamını yitirdiğine işaret etmektedir. Farklı yöntemlerle elde edilen bu bulgular, saldırının ağır sivil sonuçlarını ortaya koymaktadır. Yaralı sayısı en az 58 olarak bildirilmiş; AP'nin ilk haberinde 22 kişinin durumunun kritik olduğu belirtilmiştir. [6, 12, 19]

Malezya'nın 29 Eylül'de geri gönderdiği 1.476 kişiyle görüşme imkânı bulamayan UNHCR, dönüş kararlarının serbest ve bilgilendirilmiş bir iradeye dayanıp dayanmadığını değerlendiremediğini açıklamıştır. Kişilerin Yangon'a ulaştığına ilişkin haberler bulunmakla birlikte, dönüş sonrasındaki güvenlik ve yaşam koşulları hakkında bağımsız bilgi sınırlıdır. [11, 21]

Muhatap	Öncelikli öneri
Myanmar ordusu ve diğer silahlı taraflar	Sivilleri ve sivil nesneleri korumak; işkence ve keyfî alıkoymayı sona erdirmek; tarafsız yardımın geçişini sağlamak.
Malezya makamları	UNHCR erişimi ve etkili bireysel inceleme sağlanana kadar yeni geri göndermeleri askıya almak; çocuklara özgü güvenceleri uygulamak.
BM, ASEAN ve bağışçılar	Bağımsız soruşturmaları ve dönüş sonrası izlemeyi desteklemek; yerel yardım ağlarına güvenli ve öngörülebilir finansman sağlamak.

İçindekiler

1. Siyasi süreç ve incelemenin kapsamı ⋯ 3
2. Yakın dönem bulguları ve koruma riskleri ⋯ 4
3. Kyauktaw saldırısı ve ilk hukukî değerlendirme ⋯ 5
4. Yerinden edilme ve insani yardıma erişim ⋯ 6
5. Malezya'dan geri gönderilen kişilerin durumu ⋯ 7
6. Sorumluluk, hesap verebilirlik ve literatür ⋯ 8
Kaynakça ⋯ 9–11

Hazırlayan ve yayın sorumlusu: SRL Swiss. 10 Ekim 2026. İletişim ve düzeltme bildirimleri: info@srlswiss.com.

1. Siyasi süreç ve incelemenin kapsamı

Krizin arka planında ordunun sivil denetimden bağımsız gücü, etnik toplulukların eşit hak ve özerklik talepleri ve cezasızlık bulunmaktadır. 2021 darbesi bu sorunları ülke çapında ağırlaştırmış; protestoların bastırılması, silahlı direniş ve değişen toprak denetimi birbirini izlemiştir. [41, 44, 45, 46]

Dönem	Süreç ve koruma bakımından önemi
1962–1991	Askerî yönetimin yerleşmesi; 1990'da NLD'nin seçim zaferine rağmen iktidarın devredilmemesi. Aung San Suu Kyi'ye şiddetsiz demokrasi mücadelesi nedeniyle 1991 Nobel Barış Ödülü verilmesi. [40, 41]
2008–2016	Anayasal geçiş ve NLD'nin 2015 zaferi. Suu Kyi 2016'da devlet danışmanı oldu; ordu parlamentodaki yüzde 25'lik payını ve temel güvenlik bakanlıklarını korudu. [41]
2017–2021	Rohingyalara yönelik askerî operasyonlar ve kitlesel kaçış; 2020 seçiminden sonra 1 Şubat 2021 darbesi ve sivil liderlerin alıkonulması. [42, 43, 44]
2023–2024	1027 Operasyonu ve sonraki çatışmalarla yerel denetimin değişmesi; 2024'te zorunlu askerlik uygulamasının devreye alınması. [1, 46]
Aralık 2025–Nisan 2026	Askerî denetimdeki seçimler sonrasında ordu yanlısı parlamentonun Min Aung Hlaing'i 3 Nisan'da cumhurbaşkanı seçmesi; 10 Nisan'da göreve başlaması. OHCHR seçim sürecindeki şiddet ve dışlanmayı vurguladı. [47, 48, 49]

Aung San Suu Kyi, askerî yönetime karşı yürüttüğü şiddetsiz demokrasi mücadelesiyle uluslararası alanda tanınmıştır. Daha sonraki hükümet dönemi ise özellikle Rohingyalara yönelik şiddet karşısındaki tutumu nedeniyle eleştirilmiştir. BM Araştırma Heyeti, 2018 tarihli raporunda Suu Kyi'nin şiddeti önlemek veya durdurmak için konumunu ve ahlaki otoritesini kullanmadığı değerlendirmesine yer vermiştir. Heyetin bu tespiti, sivil yönetimin siyasi sorumluluğuna ilişkin tartışmanın önemli dayanaklarından biridir. [40, 42]

Myanmar makamları Nisan 2026'daki geçişi anayasal yönetime dönüş olarak sunarken, OHCHR seçim sürecindeki şiddet ve dışlanmaya dikkat çekmiştir. Seçimler ve yeni hükümet bu farklı değerlendirmeler çerçevesinde ele alınmalıdır. Yönetim biçimindeki değişiklik, Myanmar'ın mevcut uluslararası yükümlülüklerini veya geçmiş ihlallere ilişkin sorumluluk meselelerini değiştirmemektedir. [47, 48, 49, 52]

Yöntem, dönem ve vaka seçimi

Rapor, Temmuz–9 Ekim 2026 arasında yayımlanan BM belgeleri, insan hakları kuruluşlarının araştırmaları ve güvenilir haber kaynaklarının incelenmesine dayanmaktadır. Güncel gelişmeler, ilgili hukuk kuralları ve bilimsel literatürle birlikte değerlendirilmiştir. Kyauktaw saldırısı, ağır sivil kayıplar ve yayımlanmış görsel inceleme; Malezya'dan geri göndermeler ise toplu dönüşlerin doğurduğu koruma sorunları nedeniyle ayrıntılı olarak ele alınmıştır. İnceleme, bu vakaları daha geniş ihlal örüntüleri içinde değerlendirmekte; ülke genelindeki bütün olayların dökümünü sunmayı amaçlamamaktadır.

SRL Swiss bu araştırma kapsamında saha mülakatı veya olay yeri incelemesi yapmamıştır. İncelenen yayınlar arasında kuruluşların tanık görüşmelerine, yerel belgeleme çalışmalarına ve görsel incelemelerine dayanan araştırmalar bulunmaktadır. Bu bulgular, kaynakların yöntemleri ve coğrafi kapsamları gözetilerek değerlendirilmiştir. Kaynakçada BM belgeleri, bağımsız araştırmalar, basın ve taraf açıklamaları ayrı etiketlerle gösterilmektedir. [10, 12, 15, 18, 38, 39]

İncelemenin sınırları: Zorunlu askerlik, siyasi alıkoyma ve cinsel şiddet genel örüntüler üzerinden ele alınmaktadır. İdamlar, gazeteciler ve insan hakları savunucularına yönelik ihlaller, Bangladeş'teki kamplar, deniz yolculukları, dolandırıcılık merkezleri ve insan ticareti ayrı araştırma gerektiren alanlardır. Sagaing, Magway ve Mandalay'daki hava saldırılarına seçilmiş bulgular çerçevesinde yer verilmiştir.

2. Yakın dönem bulguları ve koruma riskleri

Temmuz ve Ağustos aylarında yayımlanan araştırmalar, Eylül sonundaki gelişmelerin arka planındaki koruma sorunlarını göstermektedir. Progressive Voice'ın bulguları Dry Zone, KHRG'nin kayıtları Güneydoğu Myanmar ile sınırlıdır. Bu bölgesel çalışmalar, ülke genelindeki ihlallerin sıklığını ölçmek için kullanılmamıştır. Aşağıdaki tablo, her araştırmanın veri dönemini ve yayın tarihini birlikte göstermektedir.

Olay veya veri dönemi	Yayın / kaynak	Bulgu ve değerlendirme sınırı
Şubat–Mart 2026 görüşmeleri	22 Temmuz / Progressive Voice [18]	32 görüşmeye dayanan Dry Zone araştırması yardım engellerini ve yerel dayanışmayı inceler. Bulgular araştırmanın yerel örneklemiyle sınırlıdır.
Uzun süreli yerinden edilme	22 Temmuz / KHRG [16]	Kadınların bakım yükü, geçim kaybı ve tekrarlayan kaçış deneyimleri. Görüşmelerin dönemi ile yayın tarihi ayrı değerlendirilmiştir.
21 ve 24 Ağustos 2026	14 Eylül / BHRN [8]	Myaung manastır saldırısında 14 ölüm ve yaklaşık 20 yaralı; Paletwa'da beş ölüm ve 17 yaralı bildirildi. Kayıplar BHRN'nin bildirimlerine dayanmaktadır.
Ekim 2024–Mart 2026	27 Ağustos / KHRG [15]	132 olay kaydında en az 520 kişinin keyfî alıkonulması. Veriler Güneydoğu Myanmar'daki belgelenmiş vakalarla sınırlıdır.
1–30 Eylül 2026	3 Ekim / AAPP [13]	97 doğrulanmış sivil ölüm; 107 bildirim incelemede. Sekiz siyasi yakalama kaydı. Bu iki sayı farklı doğrulama aşamalarını göstermektedir.
Darbe–8 Ekim 2026	8 Ekim / AAPP [14]	32.076 birikimli yakalama; hâlen alıkonulduğu doğrulanan 14.970 kişi; askerî güçler ve bağlı gruplara atfedilen 8.513 ölüm. Sayılar darbe sonrasındaki birikimli kayıtları yansıtmaktadır.

Keyfî alıkoyma, işkence ve cinsel şiddet

IIMM'nin 2026 raporunda, askerî alıkoyma yerlerindeki ihlaller ile sivillere yönelik saldırılarda fail ve komuta bağlantılarının belirlenmesine yönelik çalışmalar aktarılmaktadır. Cinsel ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddet de soruşturmaların önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. ND-Burma'nın ilk yarı raporu, yerel izleme ağlarının kayıtları üzerinden ihlallerin farklı bölgelerdeki görünümünü ortaya koymaktadır. [10, 17]

Koruma izlemesi; alıkoyma yeri, aile ve avukata erişim, sağlık muayenesi ve misilleme riskini kaydetmelidir. İşkence ve cinsel şiddet yasağı güvenlik gerekçesiyle askıya alınamaz. Ortak Madde 3 ve teamül kuralları 90, 93 ve 99, ilgili çatışmalarda bütün taraflar bakımından önem taşır. [15, 23]

Azınlıklar ve zorunlu askerlik

OHCHR, Rohingyaların askerî güçler ve Arakan Ordusu kaynaklı ihlallere maruz kaldığını; zorla çalıştırma, hareket ve mülkiyet kısıtlamalarını kaydeder. Dinî ve toplumsal alanların zarar görmesi de koruma sorunudur. Zorunlu askerlik uygulaması ve silahlı grupların zorlayıcı işe alma pratikleri, özellikle gençler ve yerinden edilmiş kişiler için ek risk yaratır. Her askerlik yükümlülüğü otomatik olarak yasak değildir; çocukların kullanılması, ayrımcılık, keyfî yakalama ve zorlayıcı yöntemler ayrıca incelenmelidir. [1, 2, 8]

AA (Arakan Ordusu) ve ARSA (Arakan Rohingya Kurtuluş Ordusu) ayrı örgütlerdir. Dinî yapılara yönelik saldırılarda saikin belirlenmesi ayrıca delil değerlendirmesi gerektirir. AAPP, KHRG ve BM verileri, kapsam ve belgeleme yöntemlerindeki farklılıklar gözetilerek kendi bağlamlarında sunulmuştur.

3. Kyauktaw saldırısı ve ilk hukukî değerlendirme

Reuters'ın 29 Eylül haberine göre Myanmar ordusuna atfedilen hava saldırısı, 28 Eylül 2026'da Rakhine eyaletinin Kyauktaw bölgesinde pazar çevresini vurdu. Haberin kaynakları arasında Arakan Ordusu sözcüsü ve yerel yardım görevlisi bulunur. Ordu Reuters'ın bu olaya ilişkin yorum talebine yanıt vermedi. [6]

Şekil 1. Aynı saldırı için farklı kanıt düzeyleri. Olay: 28 Eylül 2026; kaynak yayınları: 28 Eylül–8 Ekim. [6, 12, 19] Sayılar toplanamaz.

AP'nin 28 Eylül tarihli ilk haberinde 49, Reuters'ın ertesi günkü haberinde 50 ölüm bildirilmiştir. Myanmar Witness ise yayımlanmış görüntülerde en az 33 ölü kişiyle uyumlu göstergeler belirlemiştir. Bu son bulgu, aynı saldırıya ilişkin görsel bir asgari tahmindir; nihai can kaybı henüz kesinleşmemiştir. En az 58 yaralıya ilişkin haberlerde, 22 kişinin durumunun kritik olduğu aktarılmıştır. [6, 12, 19]

Olgusal soru	Uygulanacak kural ve olası sonuç
Hedefin niteliği	Kural 1 ve 7 sivilleri ve sivil nesneleri korur. Kural 8'e göre köprünün niteliği, yeri, amacı veya kullanımı askerî harekâta etkin katkı sağlamalı; etkisizleştirilmesi o koşullarda kesin askerî avantaj sunmalıdır. Bu nedenle köprünün o andaki askerî işlevinin belirlenmesi önem taşımaktadır.
Silah ve yöntem seçimi	Kural 11–12 ayrım gözetmeyen saldırıları yasaklar. Silahın etkisi yoğun sivil alanda sınırlandırılamıyorsa bu yasak gündeme gelir.
Orantılılık	Kural 14 uyarınca saldırı öncesi beklenen zarar, öngörülen somut ve doğrudan askerî avantajla karşılaştırılır. Değerlendirmede saldırı öncesinde öngörülebilen koşullar esas alınır.
Saldırıda ihtiyat	Kural 15–20; hedef doğrulama, araç ve yöntem seçimi, zarar değerlendirmesi, gerektiğinde iptal ve koşullar elveriyorsa etkili ön uyarı gerektirir.

Hukuki dayanak: ICRC teamül kuralları 1, 7–8, 11–20 [23], PDF s. 1–3; orantılılık analizinin ayrıntısı için Gillard [27].

İlk bakışta (prima facie), pazarın sivil niteliği ve yoğun sivil zarar bildirimleri, ayrım ve ihtiyat kurallarının ihlal edilmiş olabileceğine ilişkin ciddi inceleme gerekçesi oluşturur. Sivil pazarın bilerek hedef alındığı doğrulanırsa sivillere/sivil nesnelere saldırı yasağı ihlal edilmiş olur; bunun savaş suçu olarak nitelendirilmesi çatışmayla bağlantı ve gerekli kast dâhil ayrı unsurların ispatını gerektirir. Hedefin askerî olduğu ileri sürülse bile orantılılık ve ihtiyat incelemesi devam eder.

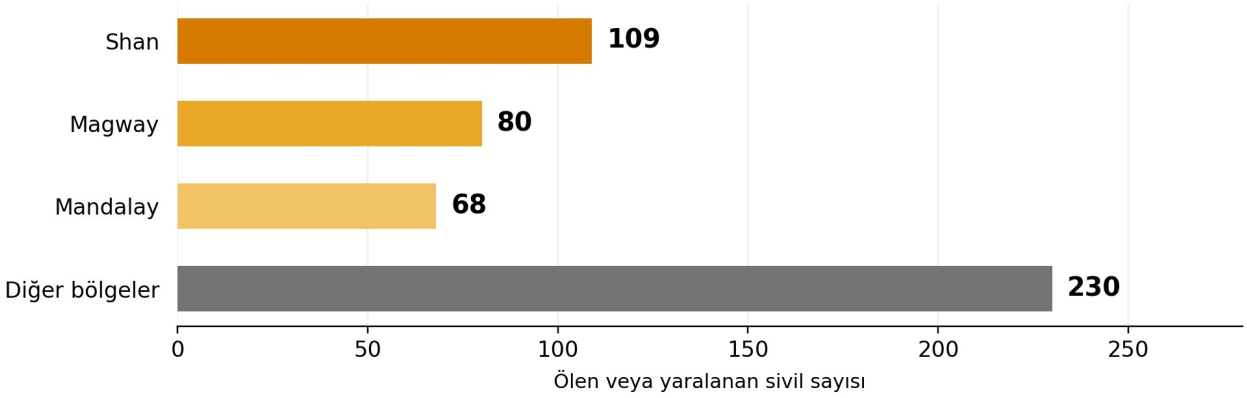
Öncelikli deliller: saldırı saati ve pazar faaliyeti; mühimmat kalıntıları; uçuş ve hedefleme kayıtları; köprünün o andaki kullanımı; hastane ve defin kayıtları; komuta zinciri. Mağdurların kimliklerinin belirlenmesi için adli inceleme ve kayıtların karşılaştırılması gerekmektedir. [12, 23, 27, 39]

4. Yerinden edilme ve insani yardıma erişim

UNICEF'in ara yıl verileri 16,2 milyon kişinin, bunlar arasında 4,9 milyon çocuğun insani yardıma ihtiyaç duyduğunu gösterir. Haziran–Temmuz kaynaklarında ülke içinde yerinden edilmiş nüfus yaklaşık 3,8 milyondur. OCHA'nın ilk yarı gösterge tablosundaki 3,1 milyon kişiye erişim, yeterli ve sürekli yardım sağlandığı anlamına gelmez. [3, 4, 9]

KHRG'nin kadınların deneyimlerine ilişkin araştırması, yerinden edilmeyi tek seferlik hareketten çok süregelen güvensizlik olarak ele alır. Kamplar da güvenli olmayabilir: Reuters, 5 Ekim'de yayımladığı haberde Rakhine'de kamplara yönelik iki günlük saldırılarda sekiz ölüm bildirildiğini aktardı; haberin fail ve kayıp atfı silahlı grup açıklamasına dayanır. [7, 16]

Mayın ve patlayıcı mühimmat riski

Şekil 2. Ocak–Haziran 2026'da mayın ve patlayıcı mühimmat olaylarında ölen veya yaralanan siviller. Kaynak: UNICEF, Eylül 2026 yayını. [5]

UNICEF'in kaydettiği 327 olayda 487 sivil ölmüş veya yaralanmıştır. Bu kişilerin 113'ü çocuktur (%23,2). Grafikte "diğer bölgeler" altında yer alan 230 kişi, toplamın %47,2'sini oluşturmaktadır. Bu özet dağılımda Rakhine için ayrı bir sayı yer almamaktadır. Veriler mayın ve patlayıcı mühimmat olaylarını kapsamaktadır. [5]

Not: UNICEF'in internet sayfasındaki özet dağılım esas alınmıştır. "Diğer bölgeler", kalan eyalet ve bölgelerin toplamıdır. Rakhine'nin ayrı gösterilmemesi, bölgede kayıp yaşanmadığı anlamına gelmez. Grafik, kaydedilen kayıpların dağılımını göstermektedir; nüfus ve maruz kalma farklılıklarını ölçmemektedir.

Yardım erişimi ve yerel kapasite

Progressive Voice'ın Dry Zone araştırması, kontrol noktaları, idari engeller ve yardım çalışanlarının maruz kaldığı riskleri birlikte inceler. Bunlar yalnız lojistik güçlükler değildir; engelin faili, süresi, gerekçesi ve siviller üzerindeki sonucu kaydedilmelidir. Yerelleşme literatürü, bağışçıların uyum ve güvenlik maliyetlerini yerel kuruluşlara devretmesini sorgular. [18, 34, 35]

ICRC Kural 55, tarafsız ve ayrım gözetmeyen yardımın hızlı ve engelsiz geçişinin tarafların denetim hakkı saklı kalmak üzere kolaylaştırılmasını; Kural 56 ise yetkili yardım personelinin gerekli hareket serbestisini öngörür. Geçici kısıtlama, zorunlu askerî gereklilikle gerekçelendirilmelidir. Kural 129B, dar istisnalar dışında çatışmayla bağlantılı zorla yerinden etme emirlerini yasaklar; 131–132 güvenli kabul koşulları ve güvenli gönüllü dönüşü düzenler. [23]

Öncelik: Yerel sağlık ağlarına doğrudan ve öngörülebilir destek; güvenli okul güzergâhları, risk eğitimi, mayın temizliği ve rehabilitasyon. Yardım alan kişilerin kimlik ve konum bilgileri güvenlik değerlendirmesi olmadan yayımlanmamalıdır.

5. Malezya’dan geri gönderilen kişilerin durumu

29 Eylül 2026’da Malezya’dan geri gönderilen 1.476 Myanmar vatandaşı arasında, SUHAKAM’ın 1 Ekim açıklamasına göre 27 çocuk bulunmaktadır. Grubun etnik bileşimi, bireysel koruma ihtiyaçları ve dönüş sonrasındaki koşulları hakkında bağımsız bilgi sınırlıdır. [11, 21, 58]

Olay / süreç	Yayın ve kanıt	Çıkarılabilecek sonuç
29 Eylül: geri gönderme	30 Eylül: UNHCR açıklaması [11]	1.476 kişi; UNHCR erişemediği için serbest ve bilgilendirilmiş karar değerlendirmesi yapamadı.
4 Ekim: Yangon’a varış	4 Ekim: AP [21]	Haberde varış bilgisi yer almakta; sonraki güvenlik ve yaşam koşulları hakkında bağımsız bulgu sunulmamaktadır.
Gönüllülük iddiası	UNHCR ve Fortify Rights tarafından aktarılan Malezya beyanı [11, 20]	Gönüllülük beyanının bireysel koruma incelemesiyle değerlendirilmesi gerekmektedir.

Gönüllülük ile güvenlik ayrı değerlendirilmelidir

Dönüş kararının gönüllülüğü değerlendirilirken alıkoyma süresi, anlaşılır bilgi ve bağımsız danışmanlığa erişim, kişinin seçenekleri ve aile üzerindeki baskılar dikkate alınmalıdır. Dönüş yerindeki alıkoyma, zorunlu askerlik, işkence ve ayrımcılık riskleri ile temel hizmetlere erişim de incelenmelidir. Çocukların ihtiyaçları ve üstün yararı ayrıca değerlendirilmelidir. [11, 36, 37]

UNHCR’nin kişilere erişememesi, serbest ve bilgilendirilmiş karar koşullarının ne ölçüde sağlandığını değerlendirmesini engellemiştir. [11]

Geri göndermeme ilkesi ve çocukların korunması

Malezya’nın 1951 Mülteci Sözleşmesi, ICCPR ve İşkenceye Karşı Sözleşme’ye taraf olmaması, geri göndermeme ilkesinin teamül hukuku bakımından önemini artırmaktadır. UNHCR, ilkenin bu niteliği nedeniyle Malezya açısından da bağlayıcı olduğunu belirtmektedir. Geri gönderme kararlarında kişilerin zulüm ve diğer ciddi zarar risklerinin güncel ülke bilgileri ışığında incelenmesi gerekmektedir. [22, 24]

Malezya Çocuk Hakları Sözleşmesi’ne taraftır. UN Treaty Collection’daki güncel, geri çekilmemiş çekinceler 2, 7, 14, 28(1)(a) ve 37. maddelere ilişkindir; 3, 12 ve 22. maddeler bu listede değildir. Bu üç madde sırasıyla üstün yarar, çocuğun görüşünün alınması ve mülteci çocukların korunması bakımından uygulanmalıdır. Aileyle birlikte dönüş, çocuğa özgü değerlendirme yerine geçmez. [24, 25, 26]

İzlenmesi gereken somut güvenceler

Malezya makamları UNHCR’ye erişim, tercüman ve hukukî yardım sağlamalı; karar öncesi bağımsız risk incelemesi ile gönderme gerçekleşmeden kullanılabilen etkili itiraz yolunu güvenceye almalıdır. Dönüş sonrasında bağımsız ve gizli görüşmeler, aile bağlantısı, alıkonulma ve yeniden yerinden edilme riski izlenmelidir. Kişisel veriler rıza ve güvenlik değerlendirmesi olmadan karşı taraf makamlarına aktarılmamalıdır.

10 Ekim 2026 itibarıyla: HRW’nin 6 Ekim açıklaması, 3.524 kişinin ikinci aşama için onaylandığına ilişkin hükümet beyanını aktarmaktadır. Reuters’a göre Min Aung Hlaing, 8 Ekim’de yeni dönüşler için gemi göndereceğini açıklamıştır. İncelenen kaynaklarda ikinci sevkiyatın tamamlandığı veya UNHCR erişiminin yeniden sağlandığı doğrulanamamıştır. Bağımsız risk incelemesi ve dönüş sonrası izleme ihtiyacı sürmektedir. [20, 56, 57]

6. Sorumluluk, hesap verebilirlik ve literatür

İnsancıl hukuk analizi, örgütlenme ve şiddetin yoğunluğu eşikleri karşılanan uluslararası nitelikte olmayan silahlı çatışmalar bakımından yapılır. İnsan hakları yükümlülükleri de devam eder: Myanmar'ın CRC, CEDAW, CRPD ve ICESCR taraflığı ilgili haklar temelinde dikkate alınmalıdır; ICCPR ve CAT taraflığı varsayılamaz. [28, 54]

Arakan Ordusu ve fiilî yönetimin sonuçları

OHCHR'nin raporladığı dönemde Rakhine'nin geniş bölümünde fiilî kontrol sahibi olan AA, çatışmanın tarafı olarak Ortak Madde 3 ve uygulanabilir teamül insancıl hukukuna bağlıdır. Bu yükümlülükler tanınma veya siyasi meşruiyete bağlı değildir. Sivilleri koruma, işkence ve ayrımcı muamele yasağı, alıkoyma güvenceleri ve yardım erişimi AA bakımından da değerlendirilmelidir. [1, 10, 23]

AA'nın toprak denetimi ve kamu hizmetleri üzerindeki etkisi, insan hakları bakımından fiilî yönetimin sorumluluklarını da gündeme getirmektedir. Bu sorumlulukların hukukî temeli ve kapsamı tartışmalıdır; devletlerin sözleşmesel yükümlülüklerinden farklıdır. ICRC yaklaşımı ve ilgili literatür, nüfus üzerinde istikrarlı denetime dikkat çekmektedir. Rohingyaların kimlik belgelerine, hareket serbestisine, mülkiyete ve ibadet yerlerine erişimi bu çerçevede incelenmelidir. [2, 50, 51]

Uluslararası mekanizmalar ve yargı süreçleri

Mekanizma	Yetki ve usul bakımından durum
IIMM	Uluslararası suçlara ilişkin delilleri toplayıp analiz ederek yetkili yargı mercilerinin çalışmalarını destekler. 2026 raporu A/HRC/63/19, s. 5–11, saldırılar, alıkoyma, Rakhine ve yargı süreçlerine desteği ele alır. [10]
ICC / Uluslararası Ceza Mahkemesi	Savcının 27 Kasım 2024 tarihli Min Aung Hlaing hakkındaki tutuklama emri başvurusu, ICC'nin kamuya açık durum sayfasında Ön İnceleme Dairesi I önünde bekleyen başvuru olarak gösterilmektedir. Ülkesel yetkinin değerlendirilmesinde Bangladeş bağlantısı önemlidir. [29, 53]
ICJ / Uluslararası Adalet Divanı	The Gambia v. Myanmar davası devletin Soykırım Sözleşmesi kapsamındaki sorumluluğuna ilişkindir. Esas duruşmaları 12–29 Ocak 2026'da yapılmış, Divan müzakereye geçmiştir. Karar tarihi ayrıca duyurulacaktır. [30]

10 Ekim 2026 itibarıyla: ICJ için yeni bir esas kararı, ara karar veya karar tarihi duyurusu doğrulanamamıştır. The Standard'ın 23 Eylül haberindeki Ekim beklentisi, Gambiya Adalet Bakanı'na aittir. ICC başvurusunu kabul veya reddeden kamuya açıklanmış bir karar da doğrulanamamıştır. IIMM raporunun 50. paragrafına göre başvurular ve ilgili kararlar gizli tutulabilir; kamuya açık kayıtlar gizli bir kararın varlığı konusunda kesin bilgi vermemektedir. [10, 30, 53, 55]

Seçilmiş literatürün analize katkısı

Cheesman'ın (2017) vatandaşlık ve etnik dışlanma üzerine çalışması, Rohingyaların hak kayıplarının tarihsel ve kurumsal boyutunu açıklamaktadır. Brenner (2026) ve Loong (2026), silahlı örgütlerin yerel topluluklarla ilişkilerini ve çatışma ortamında oluşan farklı yönetim biçimlerini incelemektedir. Bu çalışmalar, güncel ihlallerin dışlayıcı vatandaşlık düzeni ve parçalanmış yerel otoriteyle bağlantısını değerlendirmek açısından önem taşımaktadır. [31, 32, 33]

Nwe Hlaing, Wells ve Décobert (2024) ile Décobert ve diğerleri (2025), yardım bürokrasisinin yerel aktörlere aktardığı yükleri tartışır. McConnachie (2022) ve Ottonelli–Torresi (2024 çevrimiçi), geri dönüşü sınır yönetimi ve gerçek seçim imkânlarıyla ilişkilendirir. Gillard (2018), orantılılık analizinde öngörülebilir dolaylı zararları değerlendirmeye yardımcı olur. [27, 34, 35, 36, 37]

Kaynakça

Numaralar metin içi atıflarla eşleşir. Kaynak başlıkları tıklanabilir. Etiketler kanıt türünü gösterir; kaynaklar aynı doğrulama düzeyinde değildir. Erişim ve editoryal kontrol: 9–10 Ekim 2026.

[1] [BM] OHCHR (2026). Situation of human rights of Rohingya Muslims and other minorities in Myanmar. A/HRC/63/21, advance unedited version; reporting period 1 June 2025–31 May 2026, especially paragraphs 9–22.

[2] [Bağımsız kuruluş] Human Rights Watch, 9 Years On: Accountability Needed for Myanmar Military Junta's Atrocities Against the Rohingya, 25.08.2026

[3] [BM] UNICEF, Myanmar Humanitarian Situation Report No. 1, 16.09.2026

[4] [BM] OCHA, Myanmar Humanitarian Update No. 52, 13.07.2026

[5] [BM] UNICEF, Myanmar Landmine and Explosive Ordnance Incidents Information, 09.2026

[6] [Basın] Reuters, Death toll from Myanmar airstrike in Rakhine rises to 50, 29.09.2026

[7] [Basın] Reuters, Myanmar military airstrikes on Rakhine displacement camps kill eight, 05.10.2026

[8] [Bağımsız kuruluş] Burma Human Rights Network, August 2026 Summary of Monthly Situation Update, 14.09.2026

[9] [BM] OCHA, Humanitarian Needs and Response Plan 2026 Quarter 2 Dashboard, 08.09.2026

[10] [BM] IIMM (2026). Report of the Independent Investigative Mechanism for Myanmar, A/HRC/63/19, 13 July 2026; released 11 August 2026. Reporting period: 1 July 2025–30 June 2026; sections II.A–D.

[11] [BM] UNHCR (2026). UNHCR concerned by returns from Malaysia to Myanmar amid ongoing conflict. 30 September. Institutional statement, UNHCR Canada copy.

[12] [Bağımsız kuruluş] Myanmar Witness / Centre for Information Resilience (2026). Tracing the damage and civilian impact of an airstrike in Kyauktaw. 8 October. Published visual investigation.

[13] [Bağımsız kuruluş] AAPP (2026). September 2026 Monthly Chronology. 3 October; reporting period 1–30 September.

[14] [Bağımsız kuruluş] AAPP. Daily Briefing in Relation to the Military Coup. 08.10.2026.

[15] [Bağımsız kuruluş] KHRG (2026). Tactics of Control: The Burma Army's systematic use of deprivation of liberty and ensuing human rights violations in Southeast Burma. 27 August; data: October 2024–March 2026.

[16] [Bağımsız kuruluş] KHRG (2026). In Spite of Fear: Women's experiences navigating the compounding challenges of displacement and insecurity in Southeast Burma. 22 July 2026.

[17] [Bağımsız kuruluş] ND-Burma (2026). Abolishing an Authoritarian: An Overview of the Human Rights Situation in Burma January–June 2026. 30 September; methodology, pp. 5–8.

[18] [Bağımsız kuruluş] Progressive Voice and local partners (2026). Blocked Aid, Unbroken People: Resisting Junta's Aid Weaponization. 22 July; methodology, PDF p. 6.

[19] [Basın] Associated Press (2026). Airstrike near a market in Myanmar's Rakhine state kills 49 people. 28 September. Initial report.

[20] [Bağımsız kuruluş] Fortify Rights (2026). Malaysia: Suspend Myanmar Returns, Cancel Min Aung Hlaing's Visit. 6 October. Statement and open letter.

Kaynakça — devam

[21] [Basın] Associated Press (2026). Nearly 1,500 Myanmar nationals repatriated from Malaysia as UN warns of risks. 4 October; reported arrival: 4 October.

[22] [Hukuk / resmî kayıt] UNHCR. Refugee Fact Check Malaysia. Explanation of the customary character of non-refoulement; historical population figures not used.

[23] [Hukuk / resmî kayıt] ICRC (2005). List of Customary Rules of International Humanitarian Law. Rules 1, 7–8, 11–20: PDF pp. 1–3; 55–56: pp. 6–7; 90, 93, 99: pp. 9–10; 129B, 131–132: pp. 12–13.

[24] [Hukuk / resmî kayıt] OHCHR Treaty Body Database. Ratification Status for Malaysia. Treaty participation record.

[25] [Hukuk / resmî kayıt] United Nations (1989). Convention on the Rights of the Child. 20 November. Treaty text hosted by UNICEF; Articles 3, 12 and 22.

[26] [Hukuk / resmî kayıt] United Nations Treaty Collection. Convention on the Rights of the Child: Malaysia, current reservations and declarations. Articles 2, 7, 14, 28(1)(a), 37; declaration of 19 July 2010.

[27] [Araştırma] Gillard, E.-C. (2018). Proportionality in the Conduct of Hostilities: The Incidental Harm Side of the Assessment. Chatham House Research Paper, December; sections 2–3.

[28] [Hukuk / resmî kayıt] OHCHR Treaty Body Database. Ratification Status for Myanmar. Treaty participation record.

[29] [Hukuk / resmî kayıt] ICC Office of the Prosecutor (2024). Application for an arrest warrant in the situation in Bangladesh/Myanmar. Statement, 27 November 2024.

[30] [Hukuk / resmî kayıt] ICJ (2026). Case 178 and Press Release 2026/1, 29 January: conclusion of the merits hearings and commencement of deliberation. Public case record reviewed 10 October 2026.

[31] [Araştırma] Cheesman, N. (2017). How in Myanmar “National Races” Came to Surpass Citizenship and Exclude Rohingya. Journal of Contemporary Asia, 47(3), 461–483.

[32] [Araştırma] Brenner, D. (2026). Rebel Politics after the Coup: Ethnic Armed Organisations and Myanmar’s Spring Revolution. Journal of Contemporary Asia, 56(2), 179–202. First online: 12 May 2025.

[33] [Araştırma] Loong, S. (2026). Decolonising Civil War: Warscapes as Relational Conjunctures in Post-Coup Myanmar. Geopolitics, online publication.

[34] [Araştırma] Nwe Hlaing, T. T., Wells, T., and Décobert, A. (2024). Seeing like a donor: the unintended harms of rendering civil society legible. Development in Practice, 34(8), 965–976.

[35] [Araştırma] Décobert, A., Maung, P. P., Scott, A., and Wells, T. (2025). Compliance and coloniality: aid bureaucracy and the failures of “localisation” in Myanmar’s complex emergency. Disasters, 49(4), e70002.

[36] [Araştırma] McConnachie, K. (2022). Refugee Policy as Border Governance: Refugee return, peacebuilding, and Myanmar’s politics of transition. Modern Asian Studies, 56(2), 661–690. First online: 8 February 2021.

[37] [Araştırma] Ottonelli, V., and Torresi, T. (2024 online). Voluntariness and Migration: A Restatement. Ethics & International Affairs, 37(4), 406–426. Issue: Winter 2023; online: 18 January 2024.

[38] [Araştırma] Oo, M. Z., and Tønnesson, S. (2023). Counting Myanmar’s Dead: Reported Civilian Casualties since the 2021 Military Coup. PRIO Paper. Oslo: Peace Research Institute Oslo.

[39] [BM] OHCHR and UC Berkeley Human Rights Center (2022). Berkeley Protocol on Digital Open Source Investigations. HR/PUB/20/2. Collection, preservation and verification methodology.

[40] [Bağımsız kuruluş] Norwegian Nobel Institute. Aung San Suu Kyi, Nobel Peace Prize 1991. Award citation and biography.

Kaynakça — devam

[41] [Araştırma] Curtis, J. (2021). Myanmar: Military takeover and international response. House of Commons Library, 16 February. Parliamentary research briefing.

[42] [BM] UN Independent International Fact-Finding Mission (2018). Report on Myanmar. A/HRC/39/64, advance version, 27 August; findings on civilian authorities and accountability.

[43] [Bağımsız kuruluş] The Carter Center (2020). Preliminary Statement on the 2020 Myanmar General Elections. 10 November; election: 8 November. Election observation statement.

[44] [Araştırma] Noel, T. (2022). Unconstitutionality of the 2021 Military Coup in Myanmar. International IDEA, Constitution Brief Interregnum Series, March.

[45] [Araştırma] International Crisis Group (2022). Myanmar's Coup Shakes Up Its Ethnic Conflicts. Asia Report 319, 12 January.

[46] [Araştırma] International Crisis Group (2023). A New Escalation of Armed Conflict in Myanmar. 17 November; analysis of the operation launched on 27 October.

[47] [BM] OHCHR (2026). Myanmar: Türk says military-controlled ballot exacerbates violence and social division. 30 January 2026.

[48] [Basın] Reuters (2026). Myanmar junta chief Min Aung Hlaing elected president by pro-military parliament. 3 April 2026.

[49] [Basın] Associated Press (2026). Myanmar military chief who led 2021 army takeover takes presidency after criticized election. 10 April 2026.

[50] [Hukuk / resmî kayıt] ICRC. International humanitarian law and the challenges of contemporary armed conflicts: non-State armed groups and human rights. Casebook extract, discussion of de facto responsibilities.

[51] [Araştırma] Rodenhäuser, T. (2018). Organizing Rebellion: Non-State Armed Groups under International Humanitarian Law, Human Rights Law, and International Criminal Law. Oxford University Press.

[52] [Taraf açıklaması] Myanmar Ministry of Information (2026). The Global New Light of Myanmar, 11 April 2026: presidential affirmation ceremony of 10 April. Official account / party statement.

[53] [Hukuk / resmî kayıt] ICC. Bangladesh/Myanmar, ICC-01/19. Public procedural history: warrant application pending before Pre-Trial Chamber I. Reviewed 10 October 2026.

[54] [Hukuk / resmî kayıt] Geneva Convention I (1949), Article 3 common to the four Geneva Conventions. ICRC treaty database.

[55] [Basın / taraf beyanı] Bah, O. (2026). Judgment imminent in Gambia's case against Myanmar over Rohingya genocide. The Standard, 23 September. Reports the Gambian Justice Minister's expectation.

[56] [Bağımsız kuruluş] Human Rights Watch (2026). Malaysia: Press Myanmar Junta Leader to End Abuses. 6 October.

[57] [Basın / taraf beyanı] Reuters (2026). Malaysia to work towards Myanmar's full reintegration into ASEAN, PM says. 8 October; reports statements at the same day's meeting.

[58] [Ulusal insan hakları kurumu] SUHAKAM (2026). Media Statement No. 65-2026: Urges Halt to Further Returns and Protection of Children. 1 October.